

UNESCO,

Organizacija Združenih narodov za izobraževanje, znanost in kulturo

PRIPOROČILA ZA VAROVANJE TRADICIONALNE KULTURE IN FOLKLORE

sprejeta na 25. seji Generalne konference v Parizu, 15. novembra 1989

Generalna konferenca Organizacije Združenih narodov za izobraževanje, znanost in kulturo je na svojem 25. zasedanju, ki je potekalo od 17. oktobra do 16. novembra 1989 v Parizu:

- **menila**, da tvori folklor del obče dediščine človeštva in je močno sredstvo za povezovanje različnih ljudstev in družbenih skupin ter za utrjevanje njihove kulturne identitete;

- **upoštevala** družbeni, ekonomski, kulturni in politični pomen folklore, njeno vlogo v zgodovini ljudstev in njeno mesto v sodobni kulturi;

- **poudarila** posebno naravo folklore in pomembnost, ki jo ima kot sestavni del kulturne dediščine in žive kulture;

- **se zavedala** izjemne občutljivosti tradicionalnih oblik folklore, posebej ustnega izročila, in nevarnosti, da bodo izgubljene;

- **poudarila** potrebo, da bi vse države priznale folklori njeno vlogo in prepoznale nevarnosti, ki ji pretijo zaradi različnih dejavnikov;

- **ocenila**, da bi morale vlade imeti odločilno vlogo pri varovanju folklore in da bi morale delovati čim hitreje;

- se je na 24. seji **odločila**, da bi moralo biti varovanje folklor predmet priporočil državam članicam na temelju 4. odstavka, 4. člena Ustave

- in 15. novembra 1989 **sprejela** naslednja Priporočila:

Generalna konferenca priporoča državam članicam upoštevanje naslednjih določil o varovanju folklor pri sprejemanju potrebnih zakonskih ukrepov in drugih podzakonskih aktov, ki so v skladu z ustavno prakso vsake države, da bi na svojem ozemlju uveljavile načela in ukrepe, ki so določeni s temi Priporočili.

Generalna konferenca priporoča državam članicam, naj opozorijo na Priporočila vse oblastne organe, oddelke ali telesa, odgovorne za varovanje folklor, ter različne organizacije in ustanove, ki se z njo ukvarjajo, in naj spodbujajo njihove stike s ustreznimi mednarodnimi organizacijami za varovanje folklor.

Generalna konferenca priporoča državam članicam, naj ob času in na način, ki ju bo določila, Unesco predložijo poročila o dejanjih, ki so jih izvedle za uveljavljanje Priporočil.

A. DEFINICIJA FOLKLORE za namene Priporočil:

Folklor (ali tradicionalna oz. ljudska kultura) je celota ustvarjanja kulturne skupnosti, ki temelji na tradiciji, ki jo izraža skupina ali posamezniki, in je priznana kot odsev kulturne in družbene identitete neke skupnosti; njena merila in vrednote se prenašajo ustno, s posnemanjem in na druge načine. Oblike folklor so, med drugim, jezik, literatura, glasba, ples, igre, mitologija, obredi, šege in navade, domače obrti, arhitektura in druge zvrsti umetnosti.

B. IDENTIFIKACIJA FOLKLORE

Folkloro kot obliko kulturnega izraza morajo varovati družinske, poklicne, narodne, regionalne, religiozne, etnične itd. skupnosti same in predvsem za sebe. V ta namen države članice spodbujajo in podpirajo ustrezne pregledne raziskave na nacionalni, regionalni in mednarodni ravni z namenom:

a) da se pripravi seznam nacionalnih ustanov, ki se ukvarjajo s folkloro, da bi jih vključili v regionalne in svetovne registre folklornih ustanov;

b) da se oblikuje sisteme identifikacije in beleženja (zbiranje, katalogiziranje, transkripcija) ali razvije že obstoječe s pomočjo priročnikov, navodil za zbiranje, katalogov itd., da bi uskladili klasifiacijske sisteme različnih ustanov;

c) da se spodbudi nastanek standardne folklorne tipologije s pomočjo:

- i/ splošnega orisa folklor (za uporabo po vsem svetu),
- ii/ podrobnega registra folklor in
- iii/ regionalne klasifikacije folklor, posebej pilotskih terenskih projektov.

C. KONSERVACIJA FOLKLORE

Konservacija se nanaša na dokumentiranje ljudske tradicije. Njen namen je, da v primeru, če ne obstaja ali ob evoluciji take tradicije omogoči dostop do podatkov raziskovalcem in nosilcem tradicije ter razumevanje procesa spreminjanja tradicije. Žive folklore pogosto ne moremo varovati neposredno zaradi njenega evolucijskega značaja, učinkovito pa jo moramo zaščititi takoj, ko se ustalijo v očitni, jasni obliki.

V ta namen naj države članice:

- a) ustanovijo nacionalne arhive, kjer bo zbrano folklorno gradivo pravilno shranjeno in dostopno;
- b) določijo delovanje osrednjega nacionalnega arhiva, ki bo nudil usluge na področju centralnega katalogiziranja, širjenja informacij o folklornem gradivu in za standarde folklornega dela, vključno z varovanjem folklorne;
- c) ustanovijo muzeje ali folklorne oddelke v že obstoječih muzejih, ki bodo razstavljali tradicionalno in ljudsko kulturo;
- d) dajo prednost načinom predstavitve tradicionalnih in ljudskih kultur, ki poudarjajo sedanje ali pretekle vidike teh kultur (prikaz okolja, načina življenja ter izdelkov, veščin in tehnik);
- e) uskladijo metode zbiranja in arhiviranja;
- f) usposablajo zbiralce, arhiviste, dokumentaliste in druge specialiste za konservacijo folklorne, vse od fizične konservacije do analitičnega dela;
- g) zagotavljajo sredstva za izdelavo varnostnih in delovnih kopij vsega folklornega gradiva ter kopij za pokrajinske ustanove, s čimer bi kulturni skupnosti zagotovili dostop do gradiva.

D. OHRANJANJE FOLKLORE

Ohranjanje obsega zaščito ljudskih tradicij in njihovih prenašalcev, ob upoštevanju dejstva, da ima vsako ljudstvo pravico do lastne kulture in da industrijska kultura, ki jo spodbujajo množični mediji, pogosto zelo negativno vpliva na privrženost lastni kulturi. Sprejeti se morajo ukrepi, ki bodo tej kulturi zagotavljali status ljudske tradicije in gospodarsko podporo tako v skupnosti, kjer nastaja, kot tudi v širšem okolju. V ta namen naj države članice:

- a) pripravijo in uvedejo v formalne in izvenšolske učne načrte primeren način poučevanja in raziskovanja folklorne s posebnim poudarkom na spoštovanju folklorne v najširšem pomenu besede. Upoštevajo naj ne samo vaške in druge ruralne kulture, ampak tudi tiste, ki jih na urbanih področjih ustvarjajo različne družbene in poklicne skupine, ustanove, itd., da bi tako izboljševali razumevanje kulturne raznolikosti in različnih pogledov na svet, posebej tistih, ki jih ne odsevajo dominantne kulture;
- b) zagotovijo različnim kulturnim skupnostim pravico dostopa do lastne folklorne tako, da podpirajo njihovo delo na področju dokumentiranja, arhiviranja, raziskovanja itd., kot

tudi v praktičiranju tradicije;

c) na interdisciplinarnih osnovah ustanovijo nacionalni svet za ljudsko kulturo ali podobno koordinacijsko telo, v katerem bodo zastopane različne interesne skupine;

d) zagotovijo moralno in ekonomsko podporo posameznikom in ustanovam, ki preučujejo, objavljajo in negujejo ljudsko kulturo ali so lastniki njenih posameznih primerkov;

e) podpirajo znanstveno raziskovanje, povezano z ohranjanjem folklorne.

E. ŠIRJENJE VEDNOSTI O FOLKLORI

Ljudje se morajo zavedati, da je folklor pomembna predvsem kot sestavina kulturne identitete. Pomembno je, da so sestavine kulturne dediščine dovolj znane, da bi ljudje lahko spoznavali pomen folklorne in nujnost njenega ohranjanja. Pri širjenju folklorne je treba preprečiti razna maličenja, da se tradicija ohranja neokrnjena. V podporo korektnemu predstavljanju in širjenju folklorne naj države članice:

a) spodbujajo organizacijo nacionalnih, regionalnih in mednarodnih prireditev, kot so sejmi, festivali, filmi, razstave, seminarji, simpoziji, delavnice, tečaji, kongresi ipd., in podpirajo širjenje in objavljanje gradiva, razprav in drugih rezultatov teh prireditev;

b) spodbujajo čim več objav folklornega gradiva v nacionalnem in regionalnem tisku, v knjižnih izdajah, na televiziji in radiu ter v drugih medijih, npr. z dotacijami, z odpiranjem novih delovnih mest za folkloriste v medijih, z zagotavljanjem pravičnega arhiviranja in s širjenjem folklornega gradiva, ki so ga zbrali množični mediji, ter z ustanavljanjem folklornih oddelkov znotraj teh organizacij;

c) spodbujajo regije, občine, združenja in druge skupine, ki delujejo na področju folklorne, da bi ustvarili nova redna delovna mesta za folkloriste, ki bodo spodbujali in usklajevali folklorne dejavnosti v regiji;

d) podpirajo obstoječe enote in ustanavljanje novih za produkcijo izobraževalnega gradiva, na primer video filmov, ki temeljijo na novejšem terenskem delu; spodbujajo rabo gradiva v šolah, folklornih muzejih ter na nacionalnih in mednarodnih folklornih festivalih in razstavah;

e) zagotavljajo dostopnost ustreznih informacij o folklori s pomočjo dokumentacijskih centrov, knjižnic, muzejev, arhivov, prav tako pa tudi s pomočjo posebnih folklornih biltenov in periodičnih publikacij;

f) omogočajo srečanja in izmenjavo med posamezniki, skupinami in ustanovami, ki se ukvarjajo s folkloro, tako v nacionalnem kot mednarodnem okviru, ob upoštevanju dvostranskih kulturnih sporazumov;

g) spodbujajo mednarodno znanstveno skupnost, da sprejme etični kodeks, ki bo zagotavljal ustrezen odnos do tradicionalnih kultur in spoštovanje le-teh.

F. ZAŠČITA FOLKLORE

Ker folklor predstavlja manifestacije intelektualne ustvarjalnosti, najsi gre za individualno ali skupinsko, zasluži, da se jo zaščiti na podoben način kot intelektualne stvaritve. Taka zaščita folklorne je nujna za pospeševanje nadaljnega razvoja, za vzdrževanje in širjenje folklorne stvaritve, tako znotraj kot zunaj države, ne da bi pri tem škodovali pripadajočim zakonitim interesom.

Pri zaščiti folklorne stvaritve obstajajo poleg vidika "intelektualne lastnine" še druge pravice, ki so že zaščitene in morajo tudi v prihodnosti uživati zaščito folklorne-dokumentacijskih centrov in arhivov. V ta namen države članice:

a) glede "intelektualne lastnine":

opozorijo ustrezne organe na pomembno delo Unesca in WIPO-a na področju intelektualne lastnine. Seveda ne smejo spregledati, da to delo upošteva samo en vidik zaščite folklorne in da je nujno potrebno ukrepanje tudi na drugih področjih zaščite folklorne;

b) glede drugih pravic:

i/ informatorja zaščitijo kot prenašalca tradicije (varovanje zasebnosti in zaupnosti);

ii/ interese zbiralca zaščitijo tako, da zbrano gradivo hranijo v arhivih v dobrih razmerah in na ustrezen metodični način;

iii/ sprejmejo potrebne ukrepe za varovanje gradiva pred vsakršno zlorabo, namerno ali nenamerno;

iiii/ priznajo arhivom pravico do spremljanja uporabe zbranega gradiva.

G. MEDNARODNO SODELOVANJE

Da bi okrepili kulturno sodelovanje in izmenjave, posebej prek združevanja ljudske ustvarjalnosti in materialnih virov, da bi izvajali razvojne in revitalizacijske folklorne programe ter raziskave specialistov ene države članice na območju druge države članice, naj države članice:

a) sodelujejo z mednarodnimi in regionalnimi zvezami, ustanovami in organizacijami, ki se ukvarjajo s folkloro;

b) sodelujejo pri preučevanju, širjenju in zaščiti folklorne, še posebej:

i/ z izmenjavo informacij vseh vrst ter z izmenjavo znanstvenih in tehničnih publikacij;

ii/ z usposabljanjem strokovnjakov, s pokrivanjem potnih stroškov, z izmenjavo znanstvenega in tehničnega osebja ter opreme;

iii/ s pospeševanjem dvostranskih ali večstranskih projektov s področja dokumentiranja sodobne folklorne;

iv/ z organiziranjem strokovnih srečanj, študijskih tečajev in delovnih skupin na določene teme, predvsem na področju klasifikacije in katalogizacije folklorne podatkov in stvaritve, ter sodobnih raziskovalnih metod in tehnik;

c) tesno sodelujejo, da bi v mednarodnem okviru zagotovile, da bodo zainteresirane strani (skupnosti, fizične ali pravne osebe) uživale ekonomske, moralne in tako imenovane sosedske pravice, ki izvirajo iz raziskovanja, ustvarjanja, skladanja, izvajanja, snemanja in/ali razširjanja folklorne;

d) zagotavljajo drugim državam članicam, na čigar ozemlju so raziskovale, pravice do kopij vseh dokumentov, posnetkov, videofilmov, filmov in drugega gradiva;

e) izogibajo se dejavnostim, ki bi lahko škodile folklornemu gradivu, zmanjšale njegovo vrednost ali ovirale njegovo širjenje in uporabo, pa naj gre za gradivo, ki je bilo zbrano na njihovem lastnem ozemlju ali na ozemlju drugih držav;

f) sprejmejo potrebne ukrepe za varovanje folklorne pred človeškimi in naravnimi nevarnostmi, ki jim je izpostavljena, vključno z nevarnostmi zaradi oboroženih sporov, zasedbe ozemlja ali drugih neredov.

(Angleško različico dokumenta prevedla Nadja Valentinčič.)